

FIIA 13/2016

COMMENT

Niklas Helwig
Vanhempi tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Selviääkö Angela Merkel populistien haasteesta? Liittokanslerin pakolaispolitiikka herättää vastustusta niin kotona Saksassa kuin muualla Euroopassa

Angela Merkel tunnetaan kyvyistään kuroa kasaan EU-sopimuksia ja saada oppositio tyytyväiseksi. Siirtolaiskriisi on kuitenkin rajoittanut Merkelin mahdollisuuksia luoda sopua erilaisten näkemysten välille yhtä lailla Euroopassa, Saksassa kuin hänen omassa puolueessaan. Merkelin asema Saksan johdossa horjuu.

Viime keväänä Angela Merkel joutui käymään läpi yhden vaikeimmista jaksoistaan Saksan liittokanslerina. Maaliskuun osavaltiovaaleissa konservatiiviset äänestäjät kolmessa eri osavaltiossa torjuivat Merkelin avoimien rajojen politiikan. Samaan aikaan Länsi-Balkanin reittiä käyttäneiden pakolaisten humanitaarinen tilanne vaikeutui, ja EU joutui tekemään epämieluisan pakolais-sopimuksen Turkin kanssa.

Merkel uskoi aidosti siihen, että pakolaiskriisiin löytyisi eurooppalainen ratkaisu, mutta populistien paine monissa EU-maissa esti tämän. Vielä hankalampaa oli se, että monien saksalaisten kärsivällisyys oli päässyt loppumaan.

Merkel selvisi koettelemuksistaan, mutta hänen kristillisdemokraattinen puolueensa CDU menetti äänestäjiä oikeistopopulistiselle Vaihtoehto Saksalle -puolueelle (AfD). Esimerkiksi Baden-Württembergissä, joka on yksi Saksan runsasväkisimmistä osavaltioista, kolmannes AfD:tä äänestäneistä oli aiemmin kannattanut CDU:ta. Vasemmalla laidalla Merkelin siirtolaispolitiikan kannattajat antoivat äänensä vihreille tai sosiaalidemokraateille.

Millaisen viestin äänestäjät Merkelille lähettivät? Yhtäältä huomattava osa CDU:n kannattajakunnasta on selvästi ahdistunut Saksaan

tulleista pakolaisjoukoista. Toisaalta jos Merkel olisi taipunut oikealta tulevaan paineeseen, hänen uskotavuutensa olisi kärsinyt kolauksen. Lisäksi hänen kannatuksensa olisi laskenut niiden kansalaisten joukossa, jotka kannattavat vieraanvaraista pakolaispolitiikkaa.

Merkel sai tilapäistä helpotusta Euroopasta, joskaan ei toivomassaan muodossa. Sen jälkeen kun Itävalta sulki rajansa pakolaisilta ja kun EU:n ja Turkin pakolaissopimus astui voimaan, Saksaan saapuneiden pakolaisten määrä väheni selvästi. Tämän vuoden maaliskuussa tulijoita oli vain 20 000, kun vielä muutama kuukausi aiemmin pakolaisia saapui kymmenkertainen määrä. ”Pakolaisaallost” kertoneet otsikot katosivat lehdistöstä, ja tilanne muuttui suotuisammaksi rakentavalle keskustelulle pitkän aikavälin ratkaisuisista.

Valitettavasti yhteisen eurooppalaisen turvapaikkapolitiikan rakentamisessa on oltu saamattomia. Toukokuun alussa EU:n komissio teki ehdotuksen mekanismista, jolla tasattaisiin turvapaikanhakijoiden määrää jäsenmaiden kesken. Monet Keski-Euroopan maat kuitenkin vastustavat tiukasti tätä suunnitelmaa. Samaan aikaan EU:n ja Turkin välinen kiistelty pakolaissopimus on jo ajautumassa ongelmiin. EU-

parlamentti haluaa lykätä viisumi-vapauden myöntämistä Turkille, ja vastavetona tälle Turkin presidentti Recep Tayyip Erdoğan uhkaa lähettää pakolaisia takaisin Kreikkaan.

Mikäli Turkki-sopimus kaatuu ja EU:hun saapuvien pakolaisten määrä kääntyy taas nousuun, Angela Merkelillä on edessään vaikeat ajat. Hän on jo tehnyt siirtolaispolitiikassa vaivihkaisen U-käännöksen sulkeamalla EU:n rajat Turkin suuntaan ja kiristämällä asteittain turvapaikkasäädöksiä. Jos Saksa nyt tarjoutuisi ottamaan vastaan suuren määrän turvapaikanhakijoita, Merkel suuttuttaisi Saksan oikeistokonservatiivit sekä joukon EU-maita, jotka uskovat avoimien ovien politiikan toimivan vetovoimatekijänä. Mikäli Merkel taas pitäisi Saksan ovet kiinni, saksalaisten enemmistö kritisoi häntä voimakkaasti.

Saksan vaaliaikataulu antaa Merkelille hieman hengähdystaukoa, mutta ei paljoa. Seuraavat liittopäivävaalit pidetään syksyllä 2017, mutta jo keväällä 2017 edessä ovat osavaltiovaalit Saarlandissa, Schleswig-Holsteinissa sekä Saksan runsasväkisimmässä osavaltiossa Nordrhein-Westfalenissa. Äänestäjät tulevat punnitsemaan Saksan hallituksen toimia etenkin Saksaan jääneiden noin 800 000 pakolaisen kotouttamisessa. Hallituksen on

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

lähiaikoina määrä päättää uudesta lakipaketista, jonka tarkoituksena on varmistaa pakolaisten osallistuminen kotouttamistoimintaan.

Jos pakolaiskriisi palaa Saksassa julkisen keskustelun keskiöön, se voi koitua ongelmalliseksi Merkelin omalle puolueelle ja hallituskoalitiolle. Baijerin osavaltion pääministeri, CDU:n sisarpuoluetta CSU:ta edustava Horst Seehofer, on kritisoinut Merkeliä ja uhkasi jopa haastaa Saksan hallituksen oikeuteen pakolaispolitiikan vuoksi. Toistaiseksi Seehofer ei ole avoimesti haastanut Merkelin asemaa liittokanslerina, mutta mikäli pakolaismäärät kääntyvät jälleen nousuun, Seehofer ei epäröi hyökätä.

CDU:n hallituskumppani sosiaalidemokraatit (SPD) etsii epätoivoisesti keinoja nostaa profiiliaan vaalikauden alla. Tällä hetkellä SPD saa gallupeissa 20 prosentin kannatuksen ja on vain viisi prosenttiyksikköä AfD:n edellä. SPD:n puheenjohtaja Sigmar Gabriel on kritisoinut Merkeliä Turkki-sopimuksen huonoista puolista ja toimettomuudesta Kreikan tilanteen suhteen. Merkelin onni on, että sen enempää hänen oman puolueensa kuin SPD:n riveistä ei löydy hänelle uskottavaa haastajaa.

Populisteille pakolaiskriisi tuo nostetta. AfD on lisännyt kannustaan hyökkäämällä perinteisten

puolueiden siirtolaispolitiikkaa vastaan. Ilman siirtolaiskysymystä AfD:n olisi pystyttävä tarjoamaan äänestäjille uskottavia vaihtoehtoja ja osoitettava saaneensa jotakin aikaa Saksan liittopäivillä.

Puolueen sisällä kulkee syvä juopa maltillisempien euroskeptikkojen ja avoimen muukalaisvihamielisten jäsenten välillä. AfD:n puolueohjelma sisältää äärimmäisen konservatiivisia sosiaali- ja perhepolitiikkaa koskevia näkemyksiä. Lisäksi puolue on tiukasti islaminvastainen. Mikäli siirtolasteema ei vie kaikkea huomiota Saksan politiikassa, AfD:n äärioikeistolaiset linjaukset todennäköisesti vieraannuttavat suurimman osan äänestäjistä.

Pakolaiskriisi on tuonut nostetta myös maltillisille vihreille, jotka näyttäytyvät uskottavina siirtolaisuus- ja kotouttamispolitiikassaan. Vihreät menestyvät hyvin mielipidemittauksissa, ja puolue voi varmistaa Merkelille neljännen kauden liittokanslerina, mikäli SPD menestyy huonosti ensi vuoden vaaleissa. Yhtä kaikki, Merkelin poliittinen tulevaisuus on yhä vähemmän ja vähemmän hänen omissa käsissään. Tämä on huono uutinen niille, jotka ovat ylistäneet hänen johtajuuttaan Euroopassa.